

Mevlid-i Nebi (Peygamberimiz, İman ve İstikamet)

1. Konunun Planı

- a) İman ve İstikamet Kavramlarının Lugat ve İstilah Anlamları
- b) Peygamberimiz (s.a.s.)'in İman ve İstikamet Özelinde Örnekliği
- c) İmanın İnsan Hayatındaki Önemi
- d) İstikamet'in Müslüman İçin Önemi
- e) İman ve İstikamet Çizgisindeki Müminin Özellikleri

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya giriş olarak öncelikle iman ve istikamet kavramlarının sözlük ve terim manalarına değinilir, daha sonra ayet ve hadislerden örneklerle bu kavramların anlamları detaylandırılır. Daha sonra Peygamberimiz (s.a.s.)'in iman ve istikamet açısından bizim için nasıl bir örnek olduğuna dair örneklerden bahsedilir. İmanın insan hayatındaki önemine ve istikamet'in Müslüman için kıymetine değinilerek iman ve istikamet çizgisindeki bir müminin ne gibi özelliklerle tanınır olacağına değinilir. İmanın korunması, sırat-ı müstakimde olmanın yolları ve bu konularda ortaya çıkabilecek sorunların çözümü hakkında tavsiye ve dualarda bulunularak konu toparlanır.

3. Konunun Özet Sunumu

Sözlükte “güven içinde bulunmak, korkusuz olmak” anlamındaki emn (emân) kökünden türeyen îmân “güven duygusu içinde tasdik etmek, inanmak” demektir. Terim olarak iman genellikle “Allah'tan alıp din adına tebliğ ettiği kesinlik kazanan hususlarda peygamberleri tasdik etmek ve onlara inanmak” diye tanımlanır. Bu inanca sahip bulunan kimseye mü'min, inancının gereğini tam bir teslimiyetle yerine getiren kişiye de müslim denir. Ayrıca Türkçe'de müslim kelimesinin Farsça kurala göre çoğulu olan müslüman da (müslimân) bu anlamda kullanılmaktadır. (bkz. TDV İslam Ansiklopedisi, İman md.)

İstikamet ise sözlükte “doğru, düzgün, dengeli, sabit ve kararlı olma” gibi anlamlara gelen kavim kökünden masdar olup “doğruluk, dürüstlük, adalet, itidal, itaat, sadakat ve dürüstçe yaşama” manalarında kullanılmaktadır. Arapça sözlüklerde istikamet kelimesiyle ilgili olarak genellikle “dini ve ahlaki hükümlere uygun bir hayat sürme, her türlü aşırılıktan sakınma, Allah'a itaat edip Hz. Muhammed (s.a.s.)'in sünnetine uyma” şeklinde özetlenebilecek açıklamalar yapılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de dokuz ayette istikamet masdarından fiiller yer almakta; ayrıca yirmi ikisi “sırât” (yol; mesela bkz. Fatıha, 1/6-7), ikisi “kıstâs” (ölçü; İsra, 17/35; Şuara, 26/182), biri “hüdâ” (gidiş; Hac, 22/67), biri de “tarîk” (yol; Ahkaf, 46/30) kelimeleriyle birlikte olmak üzere yirmi altı ayette aynı kökten müstakim kelimesi geçmektedir. Hadislerde de hem istikamet kelimesi hem de aynı kökten fiil ve isimler yer almaktadır. Bütün bunlarda kelimenin kökündeki “doğruluk, aşırılıklardan uzaklık, sebat ve kararlılık” anlamlarının korunduğu görülür. “Rabbimiz Allah'tır” dedikten sonra istikamet sahibi olanları övgüyle anan iki ayetteki (Fussilet, 41/30; Ahkaf, 46/13) istikamet kelimesi tefsir kitaplarında

“samimi ve kararlı bir imanla hak ve hayır yolunda istikrarlı, dengeli bir hayat sürdürme” şeklinde açıklanmaktadır. Sahabeden birinin Hz. Peygamber’den kendisine, başka bir öğüde ihtiyacı kalmayacak değerde bir öğütte bulunmasını istemesi üzerine Resul-i Ekrem ona, “Allah’a iman ettim de, sonra da dosdoğru ol!” demiştir (Müsned, III, 413; IV, 385; Müslim, “Îmân”, 62). Bu ayet ve hadisteki istikamet kelimesinin öncelikle tevhid inancında kararlılığı ifade ettiği belirtilmekte, Taberî’nin zikrettiği bir rivayette Rasûlullah (s.a.s.) bu âyeti okuduktan sonra, “Rabbimiz Allah’tır” diyerek iman eden insanların önemli bir bölümünün daha sonra küfre döndüğünü söylemiş, ardından da şöyle demiştir: “Her kim imanla ölürse işte o istikamet sahibi olanlardandır.” (bkz. TDV İslam Ansiklopedisi, İstikamet md.)

İslam’ın gayelerinden biri de erdemli birey, faziletli toplum ve huzurlu bir dünya inşasıdır. Buna uygun bir hayatın en önemli göstergesi de iman ve istikamettir. Dünyevi ve uhrevi boyutuyla hayatı anlamlandırmanın neticesi olan iman, her türlü batıl düşünce ve anlayıştan kalbi arındırarak samimiyetle âlemlerin Rabbine ve ondan getirdikleriyle peygamberlere bağlanmaktır. Gözetilmesi ve korunması istenen maddi ve manevi tüm değerlere emanet bilinciyle sahip çıkmak adına Allah ile yapılmış bir ahittir. Bilgi, tefekkür ve tecrübelerle tahkiki boyuta taşınmış bir iman, insana yaratılış gayesini ve sorumluluklarını hatırlatan büyük bir nimettir. Aynı zamanda insanı Allah’ın rahmet deryasına daldıran ve en doğru olana yönelten ilahi bir lütuftur. “Allah’a iman edip O’na sınıksız sarılanlara gelince, Allah onları, kendinden bir rahmet ve lütufta içine daldıracak ve onları kendine ulaştıran dosdoğru bir yola ileticektir.” mealindeki ayet, bu hakikate vurgu yapmakta aynı zamanda imanın hem gereği hem de neticesi olarak istikamete (sırat-ı müstakime) işaret etmektedir. (Nisa, 4/175) İstikamet, Kur’an ve sünnet ilkeleri doğrultusunda asil bir duruşa karşılık gelmektedir. Bu yönüyle kuşatıcı bir kavram olan istikamet, imanla Allah’a sığınmak, imanı ibadete ve güzel ahlaka dönüştürmek, fitrata uygun olmayan ve yaratılış gayesinden uzaklaştıran her türlü söz ve davranışı terk etmek anlamını içermektedir. İstikamet; söz, düşünce, tutum ve davranışların, “Öyleyse emrolunduğun gibi dosdoğru ol!” (Hud, 11/112) ilahi fermanı doğrultusunda anlam bulmasıdır. (bkz. mevlidinebi.diyaret.gov.tr (Başkandan Mesaj sayfası))

Uhud’da ve Huneyn’de Peygamberimiz (s.a.s.)’in muvakkat bir mağlubiyet hissi anında bile gösterdiği cesaret ve kararlılık, ayrıca hayatının tümünde ortaya koyduğu ciddiyet ve istikrar; bizim için imanın korunması ve istikamet çizgisinden ayrılmama noktasında en güzel örnektir. Hz. Muhammed (s.a.s.) ciddiyeti, kararlılığı ve istikrarı ile düşmanlarına hayret; tabilerine ise hayranlık veren nezih bir hayat sürmüştür. Rasul-i Ekrem (s.a.s.) tuğyan ve haddi aşmaktan kaçınıp istikamet ile hareket etmenin önemini “Hud suresi beni ihtiyarlattı” sözü ile bize anlatmış ve bu konuda yegâne örnek olmuştur. (bkz. Hud, 11/112)

Allah; inanç, ibadet ve ahlakta istikamet yolunu göstermek için rahmetinin bir tecellisi olarak Peygamberimiz (s.a.s.)’i insanlığa rehber seçmiş; sırat-ı müstakimin ve güzel ahlakın gerektirdiği davranışları onun şahsında insanlığa öğretmiştir. Bu hakikat, Kur’an-ı Kerim’de “Hikmet dolu Kur’an’a andolsun ki, sen elbette dosdoğru bir yol üzere gönderilenlerdensin.” (Yasin, 36/2,3,4) ayetiyle açıkça beyan edilmiştir. Rasul-i Ekrem (s.a.s.) “Sözlerin en doğrusu, Allah’ın kitabı; yolların en doğrusu ise Muhammed’in yoludur.” (Nesai, İdeyn, 22) hadis-i şerifiyle iman ve istikamet üzere yürünecek yolun kılavuzluğunu yapacak iki temel ölçüye dikkat çekmiştir. Bu bakımdan iman ve istikamet gereği, vahyin rehberliğinde ve Allah Rasülü (s.a.s.)’in örnekliğinde bir hayat yaşamaktır. Vahyi yaşanan bir hayata dönüştüren Resul-i Ekrem gibi güvenilir olmaktır. Özü sözü bir, dosdoğru, dengeli, kararlı ve dürüstçe bir hayatı tercih etmek ve orada karar kılmaktır. Kısacası onun ahlakıyla ahlaklanmak, onun açtığı

yolda yürümektir. Zira “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.” (İbn Hanbel, II, 381.) buyuran Resul-i Ekrem (s.a.s.)’in hayatı, her yönüyle güzel bir örnek ve eşsiz bir numunedir. (bkz. mevlidinebi.diyaret.gov.tr (Başkandan Mesaj sayfası))

İmanla yönünü belirlemiş bir mümine düşen, istikamet üzere kalıp varoluş amacına uygun olarak yaşamaktır. Her zaman kötüye karşı iyiden, yanlışa karşı doğrudan, harama karşı helalden, zulme karşı adaletten yana tercihte bulunmaktır. Zira ölümün ve hayatın yaratılış amacı da kimin iman ve istikamet üzere yaşayacağını ortaya çıkarmaktır. Bu husus Kur’an-ı Kerim’de şöyle ifade edilmektedir: “(Allah) hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O; mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.” (Mülk, 67/2) Her sözüyle hayatımıza rehber olan Hz. Peygamber (s.a.s.)’in emrettiği gibi “Allah’a iman ettim” demek ve “dosdoğru olmak” yani dünya ve ahiret saadetinin yoluna koyulmak sorunlarımızın tümü için en önemli çözüm yoludur. Ne yazık ki bugün inancın itibarsızlaştırıldığı, istikametın örselendiği ve dünyevi menfaati yegâne hedef kılan yaklaşımların teşvik edildiği bir çağa tanıklık ediyoruz. Bu çağın öne çıkardığı bireyselliğin ve bencilliğin insanlığı sürüklediği sonu gelmez arzu, istek ve ihtiraslar, imanı ve istikameti örseleyen başlıca yönelişler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada yapılması gereken, bizleri zaafa sürükleyen etkenlere karşı iman bilincimizi güçlendirmek ve Allah ile doğrudan bağlılığı her zaman diri tutmaktır. Bu da Rabbimizle kurduğumuz en önemli irtibat olan namazın ve diğer ibadetlerin önemini hatırlatmaktadır. Nitekim namazın her rekatında okuduğumuz ayetlerde geçen hidayet ve istikamet talebi, dünyanın oyalama ve aldatmalarına karşı güçlü bir duruşu ifade etmektedir: “Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil.” (Fatiha, 1/6-7; ayrıca bkz. Nisa, 4/69) (bkz. mevlidinebi.diyaret.gov.tr (Başkandan Mesaj sayfası))

4. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

Fussilet, 41/30:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ

“Rabbimiz Allah’tır” deyip de dosdoğru çizgide yaşayanlar, işte onların üzerine melekler şu müjdeyle inerler: “Korkmayın, kederlenmeyin, size vaad olunan cennetle sevinin!”

Nisa 4/175:

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

Allah’a iman edip ona sınıksıkı sarılanları ise (Allah), kendisinden bir rahmet ve lütfâ kavuşuracak ve onları kendisine varan doğru bir yola iletacaktır.

Ayrıca bkz. Fussilet, 41/31,32; Fatiha, 1/6-7; Nisa, 4/69; Yasin, 36/3,4; Hud 11/112; Nisa, 4/175; Ahkaf, 46/13.

5. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

Müslim, İman, 62:

قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ ثُمَّ اسْتَوَيْتُمْ

“Allaha iman ettim” de, sonra da dosdoğru ol.

Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an, 56

سَبِّحْ تِلْكَ سُورَةَ هُودٍ

Hud suresi (112. ayet), beni ihtiyarlattı.

Ayrıca bkz. Müsned, III, 413; IV, 385; Müslim İman, 38;

6. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

TDV İslam Ansiklopedisi, “İman”, c. 22, s. 212-214

TDV İslam Ansiklopedisi, “İstikamet”, c. 23, s. 348-349

Diyamet İşleri Başkanlığı Mevlid-i Nebi 2023 resmi internet sayfası
(mevlidinebi.diyamet.gov.tr)